

ONDER DE MENSEN

Mathijs Deen
Onder de mensen

2016 THOMAS RAP

I	De Overeenkomst	7
II	Wils Manier	17
III	Het Verschil	30
IV	Onder de Mensen	56
V	Ontbijten	77
VI	Niks Zeggen	95
VII	Glas	114
VIII	Moeder Doen	131
IX	Onbegonnen Werk	152
X	Wachten	174
XI	Sneeuw	199

De Overeenkomst

Ergens, ver in het noorden, staat tegen de deltadijk een boerderij als een wachtend werkpaard met zijn kont naar de zee. Het is een groot, bruin achterwerk van riet, zonder deur en zonder raam. Van de dakgoot op ooghoogte rijst het dak steil op naar de nok, die zo hoog is dat hij boven de luwte van de dijk onbeschut in de zeewind staat. Het dichtstbijzijnde huis staat vijf kilometer landinwaarts en aan de andere kant van de dijk wonen in een verzande kreek enkel krabben en platvissen. Het is winter en het is koud.

Onder het enorme dak staat Jan met zijn handen in zijn zakken te wachten tot de soep warm is. Jan is boer, landbouwer. Hij woont alleen en heeft niets omhanden. De bieten zijn gehaald, het graan zit in de opslag, het aardappelland heeft hij afgelopen jaar verhuurd zodat er deze winter niets te sorteren valt, de klei ligt geploegd te

wachten, de machines zijn nagekeken en in goede staat, de administratie is op orde. Als Jan zo meteen zijn bord soep heeft leeggegeten en afgewassen, valt er niets meer te verzinnen om te doen. Dan is het leven af.

Maar Jan is niet tevreden. Het is de eerste winter dat hij heer en meester is op de boerderij, en zijn eerste winter alleen. Zijn hele werkende leven ligt nog voor hem. Toch is alles af. Dat inzicht geeft de dingen die hij doet een lading van zinloosheid waar hij niet mee uit de voeten kan.

Jan eet zijn soep, wast af en staat dan even besluiteloos in zijn keuken. Langzaam loopt hij het huis door, belandt voor de tv en kijkt er een tijdje naar. De boerderij heeft geen kabelaansluiting, en de zenders sneeuwen een beetje. Hij is wel van plan geweest een schotelantenne te kopen zodat hij wat meer keuze zou hebben dan alleen twee landelijke zenders en één Duitse. Maar toen bleek dat de inkomsten tegenvielen, besloot hij er voorlopig van af te zien. 'Veel tijd om te kijken heb ik toch niet,' vergiste hij zich.

Jan zet de tv weer uit, gaat op de bank liggen en probeert zich te herinneren wanneer hij voor het laatst iets tegen iemand gezegd heeft en wat dat dan was. Dat zal tegen de vrachtrijder geweest zijn die de bieten kwam halen en dat was november, ruim een maand geleden. Hij is ook nog een paar keer naar het dorp gegaan om iets te kopen, maar of hij daar wat gezegd heeft, daar is hij niet zeker van. De postbode komt sinds afgelopen herfst,

vanwege efficiency, niet verder dan de groene bus aan de openbare weg, één kilometer hobbelen over de strook betonnen platen kaarsrecht landinwaarts. De krant komt per post, elke dag de krant van gisteren. Gas en elektra worden pas in februari opgenomen.

~

Nadat Jan erin had toegestemd het bedrijf over te nemen, waren zijn ouders in het dorp gaan wonen, naar ze zeiden om hem op de boerderij de ruimte te laten. Ze besloten nu het werken gedaan was op reis te gaan, naar Oostenrijk, naar de bergen. Jans moeder had voor vertrek zeven dagen onafgebroken op de boerderij staan koken: allerlei soepen en stampotten, maar ook gehaktballen met aardappelen en groente, spaghetti, macaroni en gerechten waar grote stukken vlees, stroop en bruine bonen in zaten. Ze verdeelde het in ruime porties over lange rijen klaargelegde blauwe plastic zakken en vroom het in. Ze was, nu ze Jan daar alleen liet aan de dijk, zo hardnekkig aan het koken dat het leek alsof ze niet kon hebben dat in de nabije toekomst Jan, of erger nog: iemand anders in haar keuken de pollepel zou zwaaien. Zodoende trof Jan zijn moeder die dagen al aardappelschillend aan als hij 's ochtends beneden kwam en was ze nog met afwassen in de weer als hij 's avonds naar bed ging. Het werd een totalitaire hoeveelheid kant-en-klare maaltijden, die de twee vriezers in de schuur tot aan de rand toe vulden en dus de noodzaak tot

zelfstandig koken een jaar of anderhalf opschorpten.

De dag voor het vertrek kreeg Jan van zijn vader een magnetron. Ze aten met z'n drieën (moeder kookte opnieuw) en daar gingen ze, de ouders in hun auto, het erf af, om nooit meer terug te komen. In Oostenrijk raakten ze van de weg, rolden in de auto gevangen een meer in, en kwamen niet meer levend uit het water.

Dat is nu dus vier maanden geleden en Jan heeft nog niet eens één halve vriezer leeg.

~

Jan plaatst een contactadvertentie: 'Boerenzoon zoekt vrouw. Woont alleen. 80 ha.' Als hij het in de zaterdagkrant ziet staan, vindt hij het raar dat hij 'boerenzoon' heeft geschreven, en niet gewoon man, boer, of landbouwer. Maar goed, het staat er en er komt nog respons ook. Na een week krijgt hij vier brieven. Hij leest ze langzaam tegen de wind in naar huis teruglopend, en voordat hij op het erf is heeft hij er al drie afgeschreven. Over de vierde ('Ik weet hoe het is. Bel me. Wil.') twijfelt hij. Jan vraagt zich af wat ze met 'het' kan bedoelen. Ze kan nooit weten hoe het is om boerenzoon te zijn. Dat kan dus alleen over alleen wonen, of 80 ha. gaan.

Jan belt. Ze is aan de telefoon even kort van stof als in de brief. Kordaat ook. Hij had haar willen vragen wat ze met het bedoelt, maar het gesprek is voorbij voor hij er erg in

heeft. En als ze de volgende dag in de stationsrestauratie tegenover elkaar zitten, gaat Jans aandacht meer naar de ober die net doet alsof hij hem niet ziet wenken dan naar de vrouw tegenover hem die hij niet goed durft aan te kijken.

‘Volgens mij willen we hier allebei niet zijn,’ zegt ze na een tijdje. ‘Neem me nou maar mee naar je huis. Je woont toch aan zee?’

Jan moet daar nog even over nadenken ook.

~

Ze wil niet naar binnen maar eerst op de dijk kijken. Ze staan een tijdje naast elkaar over het water te turen. Dan zegt ze: ‘Weet je wat het is met Nederland? Er is overal zee, maar er zijn maar weinig huizen vanwaaruit je erover uit kan kijken. Of er ligt een dijk voor, of duinen. Vanuit jouw huis kan je ook niet op het water kijken, zeker?’ Jan draait zich om en kijkt naar het enorme blinde dak op de boerderij. ‘Nee,’ zegt hij. ‘Ik geloof het niet.’

‘Hou je van de zee?’

Jan steekt, geïrriteerd nu, zijn handen in zijn zakken. ‘Ik weet niet goed wat ik tegen je moet zeggen,’ zegt hij. ‘Kom mee naar binnen, dan maak ik wat te drinken. Of wil je wat eten? Ik heb zat in huis.’

Eenmaal binnen groeit er in Jan een nukkigheid die hij ternauwernood de baas kan blijven. Wil wil wel wat

warms drinken en dat mag best een kom soep zijn. Dus loopt Jan naar de vriezer. Maar halverwege keuken en schuur blijft hij als een onwillige bok staan. Na kort intern overleg keert hij terug naar de keuken. 'Soep is op,' zegt hij.

Het duurt nogal voordat het ijs breekt. Ze zitten een tijdje in de kale huiskamer, met de bank, de stoel, de lage tafel en de tv. Op de lege muren is te zien waar vroeger de kalender, de klok, het geschilderde akkertafereel met de bloeiende aardappels en de foto's van de voorvaderen hebben gehangen, totdat zijn ouders ze naar hun nieuwe huis meenamen. Nu liggen ze, in dozen verpakt en teruggebracht, in de schuur te wachten tot Jan weet wat hij met al die dingen wil gaan doen.

'Kijk eens hier, Jan,' zegt Wil. 'Je moet goed begrijpen wat mijn inzet is.' Ze laat haar blik even door de kamer gaan, haalt diep adem. 'Ik heb het tot nu toe in de liefde niet kunnen vinden. Ik ben vaak teleurgesteld. Ik wil niet dat me dat nog een keer gebeurt. Begrijp je dat, Jan?'

Jan doet geen poging het te begrijpen. De dwarsheid in zijn kop heeft de aanvankelijke verlegenheid verdreven en nu zit hij rechtop op de bank, kijkt strak naar de jonge vrouw tegenover hem en vraagt zich af of hij haar zou kunnen begeren. Hij zoekt op haar gezicht naar iets dat hij zou willen strelen, kussen of desnoods slaan. Maar Wil heeft een gezicht als een verdedigingswal, met opgetrokken haren, een mond vol met onbegrijpelijke woor-

den, vernauwde ogen en een harde, vooruitgeschoven neus. Jan kijkt en kijkt en denkt: hoe ziet ze eruit, verdomme.

‘Wat bedoelde je met het?’ zegt hij.

‘Wat bedoel je met wat bedoelde je met het?’

‘In je brief. Ik weet hoe het is, schreef je.’

Wil denkt even na. ‘Mag ik het huis zien?’ vraagt ze.

‘Het huis?’

~

Jan gaat Wil voor, de boerderij door. Ze blijft lang in het souterrain hangen, waar onder de gewelven rijen met geweekte groenten staan. Ze vraagt hoe die geweekt zijn en hoelang geleden, hoe oud de tegels op de vloer zijn en meer dingen waar Jan het antwoord zo gauw niet op weet. De onttakelde kamers op de verdieping interesseren haar niet, maar de grote hal en de zolder weer wel. Ze zorgt ervoor dat Jan geen uithoek van de enorme boerderij overslaat, zodat hij met haar terugkomt op plekken waar hij sinds hij klein was niet meer is geweest. Op gammele trapjes en in nauwe doorgangetjes, waar ze noodgedwongen bijna lichamenlijk contact hebben, probeert hij haar lichaamswarmte te voelen en haar geur op te snuiven. Maar er is niets dan koele tocht en werveling van geurloze lucht alsof er niet een vrouw passeert, maar er alleen een raam is opengezet. Jan tast met zijn blik haar kleren af, die alles verhullen waar zijn gedachten naar

uitgaan. Ze draagt een sjaaltje om haar nek, een lang, onberoerd wollen vest dat tot op haar bovenbenen hangt, een stevige broek en schoenen met veters. Op zijn stille zoektocht naar zinnelijkheid komt hij alleen plooiën, naden en stiksel tegen.

De schemer heeft ingezet als ze ten slotte de schuur in lopen. Terwijl Jan korte mededelingen doet over de sorteermachines en de trekker, staat zij met het hoofd in haar nek omhoog te kijken.

‘Wat een enorm dak, en wat hoog,’ onderbreekt ze hem. ‘Kan je vanaf het dak de zee zien?’

Jan denkt na. Hij probeert zich de laatste keer dat het riet vervangen is te herinneren. Toen heeft hij op de nok gezeten. ‘Ik geloof het wel,’ zegt hij. ‘Maar zeker weet ik het niet. Wat heb je toch met de zee?’

‘Jij woont ernaast, en het doet je niets?’

‘Water en modder.’

‘Maar dan mis je de helft van de wereld,’ zegt Wil. ‘Een hele horizon met eindeloosheid, pal naast je huis. Jij hoeft alleen maar op de dijk te gaan staan en je wereld wordt twee keer zo groot.’

Het lijkt alsof Jan toch nog iets van Wil te zien krijgt. Er is iets in haar haar losgesprongen en ze kijkt Jan nu recht aan. Doorgaan over de zee, denkt hij. ‘Tachtig hectare is groot zat. Weet je wel hoe het is, tachtig hectare?’

‘O ja? Waarom heb je dan de advertentie geplaatst? Omdat je het zo druk had zeker.’

Jan heeft nu voor het eerst zin gekregen om iets met

Wil te doen, dat verdomde sjaaltje van haar nek trekken bijvoorbeeld, of, of, of iets...

Even later staan ze weer op de dijk (Wils idee) en in de vallende nacht blijkt dat er een vuurtoren op de horizon staat.

‘Welk eiland is dat?’ vraagt Wil.

Jan noemt een eiland en zegt dan dat hij het niet zeker weet. Wil draait zich om. Ze stoot Jan aan. ‘Kijk.’ Ze wijst naar het houten bord boven in het wolfseind van het dak. ‘Zie je dat het vuurtorenlicht boven langs het dak strijkt? Als je daar bovenin een raam zou hebben, zou je van binnenuit over de zee kunnen kijken, zie je? Dan zou elke nacht de vuurtoren in de gordijnen schijnen.’

‘Daar slaapt al iemand,’ zegt Jan. ‘Dat heet een uilenbord.’

‘Een uil slaapt overdag, wij ’s nachts,’ zegt Wil.

~

Jan en Wil rijden naar de stad. Ze eten voor de laatste trein vertrekt nog wat in de stationsrestaurant. ‘Dat was dan dat,’ zegt Jan. ‘Trein over een kwartier.’ Hij strekt zijn been onder tafel en raakt haar knie. Hij kijkt naar haar gezicht.

‘Ik heb een voorstel’ zegt ze.

‘Zeg het maar.’

Wil kijkt op haar horloge, haalt haar agenda tevoorschijn, diept een pen op uit haar tas en zegt: ‘Ik stel voor

dat we het drie keer gaan doen...' Ze bladert in haar agenda.

'Wat?' zegt Jan. Maar ze is nog in haar agenda aan het zoeken. 'Wat doen?'

'Het,' zegt ze. 'Je weet wel. Zijn er dagen dat jij absoluut niet kan?'

Jan zwijgt en kijkt haar donker aan.

'Kijk Jan, ik ben nogal eens teleurgesteld en de liefde heeft me nog nooit gebracht wat ik ervan wilde. Dus misschien wilde ik wel het verkeerde. En nu heb ik geen zin meer in getreuzel en onnozelheden. Drie keer, Jan, eerst op mijn manier, tweede keer op jouw manier, en dan zien we verder. Oké?'

Jan kijkt en zwijgt.

'Begrijp je wat ik bedoel? Drie keer is drie verschillende afspraken, op drie verschillende dagen. Dat je me niet verkeerd begrijpt... Toe nou, de trein gaat zo.'

Jan zit roerloos naar Wil te kijken en zegt dan: 'Doe je haar los.'

Er gaat een schokje door haar heen, alsof ze schrikt. Ze herstelt zich snel en wijst op haar horloge.

'Eerst haar los,' houdt Jan vol.

'Goed dan,' zegt ze en ze zucht. Ze morrelt even en dan valt het opgetrokken kapsel aarzelend uit model. Jan kijkt.

'Het is goed,' zegt hij.

II

Wils Manier

Wils voorstel aan Jan om het drie keer te doen – eerst op haar manier, dan op zijn manier en ten slotte op een nader te bepalen manier – is niet uit de lucht komen vallen. Ze heeft daar lang over nagedacht. Ze denkt de laatste maanden overal grondig over na, heel anders dan vroeger toen ze alle moeilijke gedachten uit de weg ging. Er is zo veel veranderd, er is goddank al zo veel voorbij.

Wil heeft een meer dan gemiddelde portie tegenslag gehad. Als ze terugdenkt aan haar kindertijd ziet ze zichzelf in haar slaapkamer, en hoe ze daar vanuit bed naar de gordijnen ligt te kijken. Het is laat op de avond, ze is zeven, ze is bang. Ze fluistert dat ze onzichtbaar is, en als ze is opgestaan en op haar tenen over de overloop naar de trap loopt en dan heel traag afdaald, zeven treden naar beneden, dan wil ze dat geluidloos doen, zodat niemand kan horen waar ze is of wat ze doet. Op elke tree houdt ze in,

telt langzaam tot zeven of noemt zo langzaam mogelijk de namen van alle meisjes uit haar klas, of alle dieren die ze kent. Na zeven treden gaat ze zitten luisteren naar de ruzie beneden. Ze weet ongeveer wat ze gaan zeggen, of wat ze gaan schreeuwen. Ze fluistert het mee, tot ze hoort hoe haar moeder de huiskamer uit beent, de deur van haar eigen kamer dichttrekt en in het slot draait. Dan wacht ze op de knal van de voordeur, haar vader die zijn auto start, de stilte die daalt, en de koude tocht die van boven over de treden naar beneden stroomt, langs haar rug en haar benen. Want de kou woont boven waar haar kamer is, en ze is de koningin van de kou, haar bed is van sneeuw. Beneden is de ruzie verstomd, alles is stil geworden, er is niemand meer, het is donker. En ze zit en wacht.

Breekt boven haar herinnering eindelijk het daglicht door, dan ziet ze de lege keuken in de vroege ochtend, de boterham die ze zelf smeert om mee te nemen naar school, de deur die ze zachtjes dichttrekt om niemand te verontrusten.

Of de erker waarin ze zich met opgetrokken knieën achter het gordijn heeft verstopt en probeert tegen de ruit te ademen zonder dat hij beslaat. Ze ziet ook de tuin in de eindeloze zomervakantie, waar ze geknakte bloemetjes met satéprikkers spalkt of hommels vangt, in een jampot doet en meeneemt naar haar kamer om zachtjes tegen te praten en met haar vingertoppen te aaien.

Er waren natuurlijk ook de momenten, nu zo onomkeerbaar voorbij, dat ze met hun drieën samen waren, va-

der, moeder en zij, en dat ze met een ontwijkende maar glimlachende voorkomendheid door de kamer liep, in stilte de tafel dekte, de vorken en messen geluidloos op het tafelblad legde en van een afstandje toekeek hoe er niets gebeurde, hoe ze allebei lazeren en er goddank niemand iets zei. Verveling is goed, dacht ze. Verveling is stil.

Op haar kamer hing een poster van een berg op een landpunt in zee, eeuwige sneeuw op de top. Het was een foto van een slapende vulkaan, hoog in het noorden op IJsland. Heel diep beneden, wist ze, was een gloeiende kern, een smeulende waakvlam in de aarde. Maar de berg sliep, de berg verroerde zich niet, alles was onder controle, alles was stil. Het water eromheen was helder en heel erg koud.

In de omgang met haar vriendinnen, de juffen, de leraren, de winkeliers en later die paar jongens buiten schooltijd, onderhield ze diezelfde vriendelijke afstand en stilte. Gaandeweg keerde zich dat tegen haar, als bleek dat vriendinnen en vrienden eenvoudig misbruik maakten van haar neiging problemen voor te zijn en ruzie te ontlopen. Tijdens haar documentatie-opleiding maakte ze niet alleen haar eigen werkstukken, maar ook minstens zoveel voor diezelfde vrienden en vriendinnen, die opeens allerlei andere dingen te doen hadden, of er gewoon ongeneerd te lui voor waren. Al dat extra werk werd door de docenten steevast beter beoordeeld dan wat ze onder haar eigen naam inleverde.

Als er iets georganiseerd werd, nam ze meer dan anderen voor haar rekening, maar haar eigen feestjes werden maar zeer matig bezocht. Toen ze betaald werk kreeg, nam ze genoegen met een te klein bureau op een te drukke kamer en werk dat onder haar niveau maar wel veel te veel was. Er waren een paar jongens, die haar verlieten.

Ze deed wat haar gezegd werd, met een glimlach maar met typefouten. Ook toen de huisarts haar anderhalf jaar geleden na haar ontslag, bij hardnekkige huidproblemen, niet naar de dermatoloog maar naar de psycholoog verwees, deed ze wat haar was opgedragen. Ze vond nieuw werk op de afdeling kleine advertenties bij de krant. Eén keer per week, op haar vrije middag, ging ze naar haar therapeut, om erachter te komen waarom alles zo tegenzat en ze niet gelukkig was.

Dat kwam omdat ze een patroon had, zo bleek.

~

De therapeut tilde er niet zo zwaar aan. Hij wreef zelfs in zijn handen en zei dat ze eraan gingen werken. 'Ik ga je duidelijke opdrachten geven,' zei hij, 'iedere week opnieuw. En dan gaan we iedere week na hoe je het ervan afgebracht hebt. Of het je gelukt is.'

'Zal ik opschrijven wat u zegt?' vroeg ze.

'Heel goed,' prees hij. 'Gewoon zeggen als je wat wil opschrijven.' Hij ging achteroverzitten en dacht na. 'Doe nooit iets omdat iemand anders wil dat je dat doet,' begon

hij. ‘Doe iets omdat je het zelf wil. En weet je niet wat je zelf wil, wacht dan tot je het wel weet. Ga na wat je eigen wensen en verlangens zijn, en ga vervolgens na of dat echt wel je eigen wensen en verlangens zijn. Laat je niet van de wijs brengen. Laat je nooit tot een uitspraak dwingen voordat je zeker van je zaak bent. Zolang je je afhankelijk gedraagt, zullen anderen daar misbruik van maken. Weet je niet wat je wil of hoe je iets wil doen, neem dan tijd. Vermijd situaties waarin je kwetsbaar of te manipuleren bent.’

Hij pauzeerde en keek hoe ze aan het schrijven was. ‘Heb je dat?’ vroeg hij.

~

Een jaar lang fietste ze elke vrijdag de stad uit, door de stilte van de buitenwijken, langs waterkanten met wilgen en buitenhuizen, naar een boerderij waar ze soms alleen met de therapeut, soms met lotgenoten haar leven besprak. Ze schoffelde er in de moestuin, voerde de drie hobby-koeien, verschoonde het kippenhok, en sloeg op stille dagen incidentele toenaderingen van de therapeut met een glimlach af.

‘Ik ben hier voor mij en voor mij alleen,’ zei ze.

‘Heel goed,’ prees hij.

Langzaam vond ze een andere manier om in het leven te staan; zeker niet gelukkig maar wel, afijn, wel wijzer, of zoals ze het zelf formuleerde: ‘Met zelfkennis en haal-

bare doelen.' De verveling, die ze gaandeweg de therapie had leren herkennen als een vergaarbak voor oude eenzaamheid, teleurstelling en verdriet, verhardde zich tot een woede die niet van wijken wist.

'Die woede, dat is jouw hond,' zei de therapeut. 'Je hebt 'm kort aan de riem, iedereen voelt dat. Ik ook.' Hij lachte. 'Het is je kracht.'

Vooral op de terugweg, als ze door dat decor van weilanden, sloten en geknotte wilgen terugfietste naar haar flatje in de stad, groeide in haar het inzicht dat ze, als ze dat niet wilde, nooit meer de dupe hoefde zijn. Ze stelde zich tegen de kilte van haar jeugd teweer met een visioen van een huis aan zee, zoals de slapende vulkaan van de poster, ver van iedereen die misbruik van haar wilde maken, met een lege horizon, een ongecompliceerde man die te hanteren viel, en dan de rest van de tijd de handen vrij om te lezen, in de tuin te werken en voldoende gelegenheid om eerst goed na te denken en dan te doen.

Toen ze de contactadvertentie van Jan intikte en zijn adres zag, raadpleegde ze de kaart van Nederland, meldde zich ziek en reed de volgende dag met de trein en bus naar het noorden. Vanaf de laatste halte was het nog ruim een uur lopen. Ze liep tot ze vanaf de weg, in de verte, onder de dijk de boerderij zag liggen. Om haar heen diepe kaarsrechte sloten en geploegd land tot de horizon. Een vuur van hoop en verwachting laaide in haar op. Ze liep de oprit voorbij en een kilometer verder stevende ze de akker op, naar de dijk. Over de dijk liep ze achter de boer-

derij langs. Het was ontzettend koud en de boerderij lag er warm maar ongestuurd bij. Een hagelbui die over de dijk tegen dat hoge dak had aangeblazen, had een laagje ijs op de nok achtergelaten. De tranen sprongen haar warem-pel in de ogen. 'Dit is het, hier is het,' zei ze tegen zichzelf. Ze probeerde het eerst nog tegen te houden, maar begon toen te rennen. 'Laat maar komen,' zei ze, en toen schreeuwde ze het uit van opvlammend geluk. Ze had haar bestemming gevonden. Ze wist het zeker.

~

En nu is het de dag dat ze met Jan heeft afgesproken om het te gaan doen, en nog wel op Wils manier ook. Ze is wakker geworden en heeft de zenuwen. Ook al weet ze dat dat fout is, toch heeft ze het moment waarop ze met zichzelf over Wils manier in detail is getreden, uitgesteld en uitgesteld. En nu moet ze op het allerlaatste moment uitvinden wat dat dan wel is: Wils manier. Het was haar al vaker opgevallen dat het nog niet zo makkelijk was om eerst goed na te denken en dan te doen. Want ondanks alle oefening en alle voornemens pakt de werkelijkheid vaak net iets anders uit dan ze heeft bedacht. Wat in concept een geweldig plan lijkt, blijkt als het op uitvoeren aankomt ergerlijk vaak niet tegen de loop der dingen bestand te zijn.

'Stop!' zegt ze. 'Nu doorpakken, alles is tot nu toe goed gegaan.'

Ze heeft gelijk. Het is tot nu toe heel goed gegaan. Toen er op de afdeling kleine advertenties reacties voor Jan binnenkwamen, hield ze die achter en schreef er zelf vier voor in de plaats, met vier verschillende telefoonnummers. Ze deed ze op de post en schakelde de dag daarna de telefoontoestellen van haar (inmiddels door een attaque verwarde en emotioneel geworden) moeder, een nauwelijks meer gebruikt nummer van een ontslagen collega op de kunstredactie en die van de drie weken afwezige burens, naar haar eigen toestel thuis. Toen begon het wachten, met de brieven op tafel voor zich uitgespreid en het vaste voornemen om op te nemen met 'hallo'. Belde hij, dan was het zaak om snel uit te vinden op welke brief hij reageerde en daarbij de bijbehorende telefoonstijl te gebruiken. Ank de kletskaus, giechelig, dorstig, indirect. Wil de beslisser, de generaal. Marie de gereserveerde, venijnig precies, opvattingen, hond. En natuurlijk Irene. Geen van die vier mocht het initiatief uit handen geven, zelfs Ank niet.

De telefoon ging, nogal vaak. Er kwamen telefoontjes binnen voor haar moeder, een paar keer achter elkaar zelfs, duidelijk van dezelfde man, die schunnige taal uitsloeg en dan weer ophing, totdat hij doorkreeg dat hij niet een verwarde, oudere vrouw maar iemand anders aan de lijn had. Ze verzette zich tegen de verleiding om het met haar moeder te doen te krijgen. 'Dit is mijn dag,' zei ze en zette het uit haar hoofd.

Dan was er de dreiging van telefoontjes voor het lege bureau op de kunstredactie. Eén keer werd er voor de krant